

Rodna perspektiva psihološke dobrobiti adolescenata u kontekstu roditeljskih ponašanja

izv. prof. dr. sc. Miroslav Rajter

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada

27. Bujasovi dani psihologije

8. – 10.5.2025., Zagreb

Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom (IP-2020-02-5967).

Roditeljski stilovi

- Ključne dimenzije roditeljskog pristupa djeci

Toplina
Struktura
Potpora autonomiji

Odbijanje
Prisila
Kaos

- Veza s razvojem i zadovoljenjem temeljnih psiholoških potreba
POVEZANOST
AUTONOMIJA
KOMPETENTNOST
- Pozitivne dimenzije = ↓ depresivnost i ↓ anksioznost
- Negativne dimenzije = ↑ internalizirani i ↑ eksternalizirani problemi
 - Pinquart (2023); Kalkbrenner & Rohner (2002)

Spol djeteta kao moderator roditeljskih ponašanja

- Roditelji različito preferiraju ponašanja usmjerena djevojkama u odnosu na mladiće
- Kod djevojka je češća emocionalna potpora, ali u istraživanjima nakon 1990. se češće pojavljuje i potpora autonomiji djevojaka (Jensen & Jorgensen Wells, 2025)
- Psihološka kontrola nepovoljnije povezana kod djevojaka nego kod mladića (Houtepen i sur., 2019; Yang, 2024)
- Različita rodno-stereotipna očekivanja → budi snažan/budi brižna

Racionala istraživanja

- Prethodna istraživanja ukazuju da različiti roditeljski stilovi imaju različite uloge kod djevojaka i mladića
- Problemi ovog istraživanja su
 1. Ispitati razlike u roditeljskim stilovima očeva i majki kod djevojaka i mladića
 2. Ispitati moderacijski učinak spola adolescenata u odnosu roditeljskih stilova i internaliziranih problema i samopoštovanja adolescenata.

Uzorak

- 347 trijada adolescent-majka-otac
- 192 djevojke i 155 mladića
- Dob:
 - Dijete $M=15,1$; $SD=0,37$
 - Majka $M=43,6$; $SD=4,87$
 - Otac $M=47,1$; $SD=5,78$

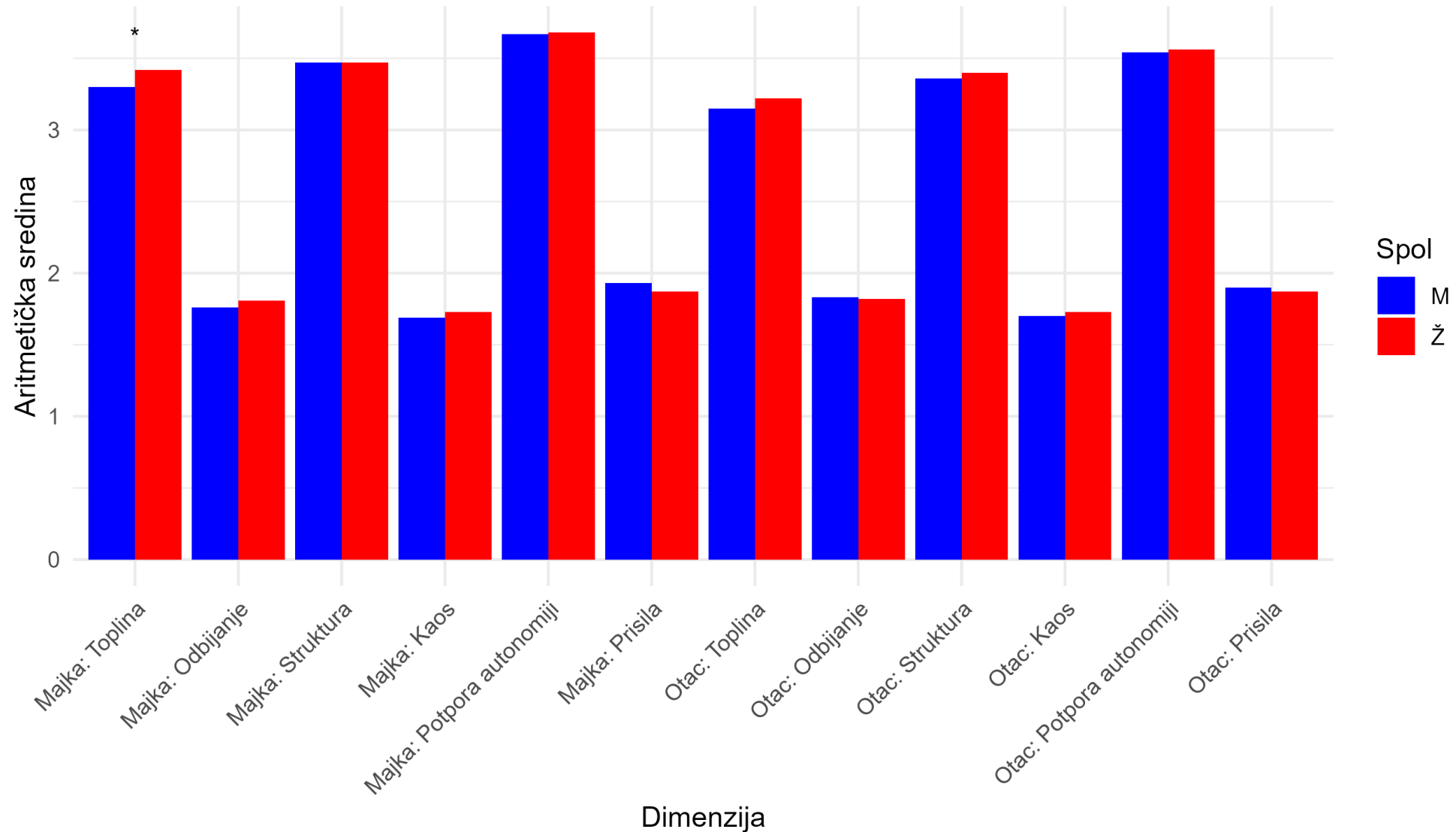
Instrumenti

- Psihološka dobrobit → ISPUNJAVAJU DJECA
 - Internalizirani problemi – DASS-21
 - Samopoštovanje - Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ)
- Roditeljski stilovi - Parents as Social Context Questionnaire (PASCQ) → ISPUNJAVAJU OTAC I MAJKA

Analiza razlika po spolu djeteta

- T test za nezavisne uzorke sa false discovery rate (FDR) korekcijom
- Razlike dobivene za internalizirane probleme ($D=0,73$; $M < \check{Z}$)
- Za samopoštovanje nisu dobivene razlike nakon FDR korekcije ($D=0,25$; $M > \check{Z}$) → potencijalno pitanje statističke snage
- Analiza je napravljena i po pojedinim dimenzijama roditeljskih ponašanja

Analiza razlika (2)

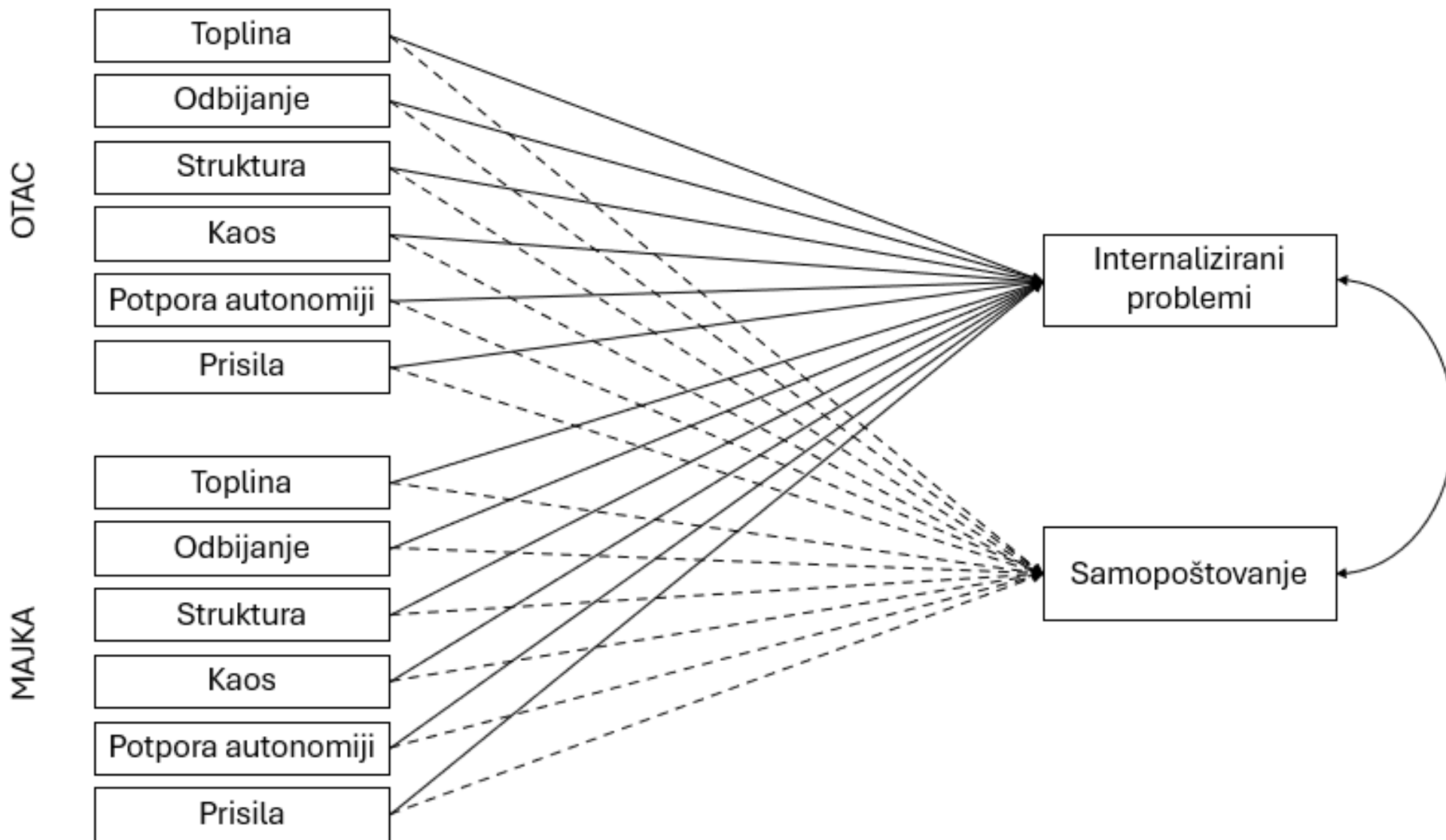

- Razlike po spolu adolescenta samo na majčinoj toplini ($D=0,32$)

Analiza moderacije

- Regresijski model s dva kriterija (Internalizirani problemi i Samopoštovanje)
- Prediktori su roditeljska ponašanja oca i majke
- Moderator je spol adolescenta
- Analiza je napravljena kao višegrupni višekriterijski regresijski model s definiranim razlikama parametara (lavaan, maximum likelihood).
- Kako se radi o potpuno identificiranom modelu, nema parametara slaganja s podacima

Teorijski model moderacije spola djeteta

Rezultati (1)

Kriterij	Prediktor	β		Δ
		Djevojke	Mladići	
Internalizirani problemi	Toplina (majka)	-0,059	0,216*	-0,275^a
	Odbijanje (majka)	-0,067	-0,056	-0,011
	Struktura (majka)	0,069	0,012	0,057
	Kaos (majka)	-0,046	0,065	-0,112
	Potporna autonomiji (majka)	0,026	-0,194^a	0,220
	Prisila (majka)	0,352**	0,225^a	0,127
	Toplina (otac)	-0,088	0,109	-0,197
	Odbijanje (otac)	0,208*	0,126	0,082
	Struktura (otac)	-0,117	-0,055	-0,062
	Kaos (otac)	0,035	0,221^a	-0,186
	Potporna autonomiji (otac)	0,048	0,116	-0,068
	Prisila (otac)	-0,111	-0,259*	0,149
	R	0,415***	0,387***	0,028

^a $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

- Toplina majke prediktivna za veće IP kod mladića !!!
- Veća prisila oca prediktivna za manje IP kod mladića !!!
- Razlike u parametrima dobivene samo za Toplinu majke ($p < 0,10$)

Rezultati (2)

Kriterij	Prediktor	β		Δ
		Djevojke	Mladići	
Samopoštovanje	Toplina (majka)	0,005	-0,179^a	0,184
	Odbijanje (majka)	0,062	-0,080	0,141
	Struktura (majka)	0,095	0,087	0,008
	Kaos (majka)	0,012	0,032	-0,019
	Potporna autonomiji (majka)	-0,106	-0,054	-0,052
	Prisila (majka)	-0,277*	-0,218^a	-0,059
	Toplina (otac)	0,203^a	0,065	0,138
	Odbijanje (otac)	-0,031	0,079	-0,110
	Struktura (otac)	-0,064	-0,084	0,019
	Kaos (otac)	0,008	-0,026	0,035
	Potporna autonomiji (otac)	-0,027	0,034	-0,061
	Prisila (otac)	-0,055	-0,063	0,008
	R	0,358***	0,300***	0,058

^a $p < 0,10$; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

- Toplina majke prediktivna za manje samopoštovanje kod mladića !!!
- Toplina majke nije prediktivna kod djevojaka
- Toplina oca je prediktivna kod djevojaka, ali ne i kod mladića
- Nema statistički značajnih razlika u parametrima → problem statističke snage

Rasprava

- Roditeljska toplina nije univerzalno zaštitna – pojavljuju se različiti obrasci
- Iz perspektive intervencija potrebno je razvijati rodno osjetljive strategije jačanja autonomije i kompetencije kod adolescenata
- Važno je poticanje uloge očeva u odgoju i posebno razvijati toplinu u komunikaciji

Neočekivani nalazi kod mladića

- Prisila oca povezana s manjim internaliziranim problemima kod mladića.
- Toplina majke povezana s većim internaliziranim problemima i nižim samopoštovanjem kod mladića.

Kako to možemo objasniti:

1. Normativnost očeve discipline → miješanje strukture i prisile signalizira sigurnost i jasnoću granica.
 2. Rodne uloge i društvena očekivanja → mladići pozitivno vrednuju asertivnost i hijerarhiju u odnosu s ocem.
 3. Topla majka ≠ autonomija → previše zaštitna toplina smanjuje osjećaj kompetentnosti kod mladića.
 4. Konfuzija topline i popustljivosti → nedostatak strukture uz toplinu dovodi do lošijih ishoda.
- Intervencije trebaju jačati strukturu i autonomiju, a ne samo toplinu.

Ograničenja istraživanja

- U istraživanja su korišteni podaci potpunih i stereotipnih trijada
- Samoprocjena i triangulacija podataka predstavljaju izazov u kontekstu adolescentske interpretacije roditeljskih ponašanja i percepcije
- Rezultati impliciraju dodatne moderacijske učinke i ukazuju potrebu za istraživanjem veće statističke snage
- Potrebno je istraživati promjene u vremenu roditeljskih ponašanja, ali i temporalnu interakciju roditeljskih ponašanja i psihološke dobrobiti adolescenata

Zaključak

- Rezultati istraživanja jasno ukazuju na složeni odnos roditeljskih ponašanja i psihološke dobrobiti adolescenata
- Djevojke pokazuju slabije rezultate na mjerama psihološke dobrobiti u odnosu na mladiće
- Struktura odnosa roditeljskih ponašanja i psihološke dobrobiti različita je kod djevojaka i mladića, što ukazuje na potrebu za detaljnijim istraživanjem rodne dimenzije odgoja